

„TE NÉKED ZENGEK ÉNEKET”

– Gyülekezeti énekiskola –

**Berkesi Sándor
főiskolai tanár
karnagy**

**Kiadja
az Országos Református Tanáregyesület**

**A könyv kiadását
a Művelődési és Közoktatási Minisztérium,
valamint
a Holland-Magyar Oktatásközvetítő Központ (E.T.I.)
támogatta**

**Debrecen
1994.**

ELŐSZÓ

Az Országos Református Tanáregyesület (ORTE) 1991-es újjáalakulása óta egyik fontos feladatának tekinti református szellemű tankönyvek és iskolatörténeti munkák írásának elősegítését.

A református szellemű tankönyvek viszont a különféle szintű református iskolai közösségek, iskolák erősödését segíthetik.

Köszönetet mondok egyrészt a Művelődési és Köznevelési Minisztériumtól pályázat útján nyert támogatásért, másrészt a Holland - Magyar Oktatásközvetítő Központnak (E.T.I.), hogy támogatta a Gyülekezeti énekiskola megjelentetését.

Ajánlom az énekgyűjteményt lelkészek, vallásosok, ifjúsági vezetők figyelmébe. Istentiszteleteken, bibliaórákon, vallásórákon, konfirmációi előkészítőkön, ifjúsági konferenciákon, cserkész táborokban buzdítsák, tanítsák a gyülekezetet, ifjúságot közös éneklésre.

Ajánlom az énekgyűjteményt a felnőtt és ifjúsági gyülekezetek tagjainak, a vallásórára, konfirmációi előkészítőre járó fiataloknak, ifjúsági konferenciák, cserkész táborok résztvevőinek, ismerjék meg általa az együtt-éneklés örömét.

Ajánlom az énekgyűjteményt azoknak is, akik az énekeket nemcsak tudni akarják, hanem érteni és szeretni is.

Ajánlom végül az énekgyűjteményt mindazoknak, akik komolyan veszik a Pál apostol által leírt igazságot, amely szerint az evangéliumi énekeket éneklő ember hajlamosabb az élet nehézségeinek elfogadására, a hálaadásra:

„...mondjatok egymásnak zsoltárokat, dicséreteket
és lelki énekeket:
énekeljete és mondjatok dicséretet szívetekben az Úrnak,
és adjatok hálát az Istennek, az Atyának
mindenkor mindenért,
a mi Urunk Jézus Krisztus nevében.”

(Efézus 5, 19-20)

Debrecen, 1993. november

Dr. Nagy Mihály
gimnáziumi igazgató
az ORTE elnöke

TE NÉKED ZENGEK ÉNEKET

Isten napjaink meglódult idején megadta a különféle egyházi munkaágak megújulásának lehetőségét.

Ebben a megújulásban az éneklésnek döntő szerepe van.

Ma, amikor különféle szirénhangok csábítanak, s amikor a tévtanítások korát éljük, nagyon fontos közösen megtalálni a jövő helyes útját, amely megszentelt hagyományainkra kell, hogy épüljön.

Lassan fél évszázada van kezünkben egy új korszakot jelentő énekeskönyv, de nem biztos, hogy éltünk s élünk annak áldásaival.

Vajon Kodály hazájában beszélhetünk-e gyülekezeteink énekes anyanyelvéről?

Tanítottuk-e, énekeltük-e hűséggel Szenci Molnár Albert zsoltárait, klasszikus magyar dicséreteinket, az újabb idők tartalmas énekterméséből vagy csak azt a 20-30 éneket használjuk unos-untalan, amelyek amúgy is általában ismertek?

Valljuk meg, az angolszász énekek, a Halleluja-gyűjtemény zeneileg tetszetős, de idegen anyaga vagy a kétes értékű különféle ifjúsági füzetek sokszor becsesebb kincseink, mint Sztárai Mihály, Szegedi Gergely, Pécselyi Király Imre remekei vagy a ma élő magyar szerzők ebből a talajból kinőtt evangéliumi üzenetet tartalmazó énekei.

Ezt az elszegényedést az előző évtizedekben csak részben indokolja református iskoláink hiánya, ez bizony jórészt a mi mulasztásunk „gyümölcse”.

Kiadványunk szeretné ráirányítani a figyelmet egyházi énekkincsünk értékeire, az énekes anyanyelv kialakításának fontosságára, a szigorú elvárásokra, ha éneket választunk ki tanítás céljára, a tanítás gyakorlatának fontos szempontjaira, jó sorrendiségére, a lélekkel teli megszólaltatás minőségére.

Nem titok, szeretnénk, ha kötetünk serkentené lelkészeink, kántoraink, ifjúsági vezetőink énektanító kedvét az istentiszteletek, bibliaórák előtt, a hittanórákon, a konfirmációi előkészítőkön, az ifjúsági konferenciákon, a cserkész táborokban és más alkalmakon.

Az a tapasztalatom, hogy ha éneket tanítunk, jóformán csak a szöveget vizsgáljuk, elemezzük. A dallamról szinte soha nem esik szó. Ha az énekszöveg infantilis vagy nem felel meg a biblikusság követelményeinek, ez legtöbbször kiderül. Ha a dallam infantilis, megesik, hogy előnyéül emlegetjük. „Fülbemászó” legyen – fogalmazzuk meg gyakori elvárásunkat.

Megvallom, ha ezt a szót hallom, már rosszat sejték, bennem erősen felmerül a giccs esélye, a könnyűzenei közhelyek, a rossz idegen stílusirányzatok, a primitivizmus jelenléte.

Vegyük észre, ha egy zeneszerző egy dallamívvvel, egy ritmusfordulattal, egy hangsúly-játékkal, egy hangnemváltással „üzen”.

Legyenek ezek nyilvánvalóak éneklésünkben, mélyítsék el a szöveg, az evangéliumi mondanivaló jelentéstartalmát.

A mesterien megkomponált, a hozzáértően megtanított és lélekkel megszólaltatott dallam a szöveg „hordozórakétája”. Jól tudjuk, mit ér az úrhajó, ha a hordozórakéta a feladata elvégzésére alkalmatlan.

Bizonyára sok gyülekezetben vagy nincs billentyűs hangszer vagy van, de használhatatlan vagy nincs alkalmas hangszerjátékos.

Ez esetekben nem kell bizonygassuk az énektanítás fontosságát.

Mindezekén túl is meggyőződésem, hogy a legmagasabb színvonalú hangszerjáték sem teheti feleslegessé az élő gyülekezeti énektanítást.

Éppen napjainkban dúl egyházzenészeink között ádáz vita a *diezis*-ről. Én sokadmagammal a genfi zsoltárok sorzárlatainál a kisszekundos alsó váltóhang (szó-fi-szó, lá-szi-lá, stb.) híve vagyok, a reneszánsz többszólamú előadói gyakorlatot, Maróthi Györgyöt, Kodály Zoltánt, Árokháty Bélát, Ádám Jenőt, Gárdonyi Zoltánt és Gárdonyi Zsoltot követve, Bárdos Lajos Modális harmóniák című könyve alapján. A zsoltárdallamokat így közlöm.

Énekkommentárjaimnak konkrét történeti információi, a szövegírókra, dallamszerzőkre, fordítókra vonatkozó adatai számomra is elsőrenden a magyar református himnológia kiemelkedő tudósának, Csomasz Tóth Kálmán professzornak munkáiból ismertek. Mindenekelőtt a Dicsérjétek az Urat című könyve volt állandó segítségemre. Több ízben használtam fel Koren Emil, Bottyán János és Legány Dezső írásait.

Az éneklés és énektanítás gyakorlati része az, amelyben érdemben segíthettem rövid írásaimmal.

Az eredeti elképzelés a debreceni nyári kántorképző tanfolyamhoz kötődik, amelynek keretében több évvel ezelőtt támadt az ötlet: *Énektanítás* címmel új tantárgyat kéne indítsunk, ahol a felső csoportos hallgatók a gyülekezeti éneklés tanításának gyakorlatával ismerkedhetnek.

A kérdés állandóan foglalkoztatott: hogyan tanítanak ezt a tantárgyat a különleges képességekkel rendelkező nagy elődök, professzoraim, példaképeim, útmutatóim, Ádám Jenő, Gárdonyi Zoltán, Bárdos Lajos, Balla Péter, Vass Lajos, akik már az örök hazában élnek. Ez a munka a hálás tanítvány tisztelete, köszönete is szeretne lenni.

Gyűjteményünk tartalmi felosztása követi énekeskönyvünk rendjét: először a zsoltárok, majd a dicsérek következnek, a számozás sorrendjében.

Ritkán, ha többszólamú feldolgozás adódott (különösen ünnepek idején) gyülekezeti énekarainkra is gondolva ezeket adtuk közre.

További fejezetek: Gyermekénekek; Bibliaórai és evangélizációs énekek ifjaknak és felnőtteknek; Kánonok; Többszólamú feldolgozások; Nemzeti imádsággá lett énekek; Függelék.

Néhány énekhez számomra maradandó személyes élmény kötődik, ezekről is írtam. Alkalmankénti szubjektivitásomat kérem, ne rója fel nekem a kedves Olvasó.

A magyar énekeknél, ahol rendelkezem német vagy angol fordítással, a függelékben igyekszem mindenütt közölni, adva ezzel a kétnyelvű vagy éppen másnyelvű gyülekezetek számára is ez énekek használhatóságának lehetőségét.

Értékeink „ablaknyitásának” szánom Nyugat felé.

Kötetünk epizódjai két és fél éven át egyenként jelentek meg a Reformátusok Lapja hasábjain. Illesse köszönet a szerkesztőséget, amely hozzájárult a sorozat könyvalakban történő megjelenéséhez.

Az újságsorozatban gyakran jelentkezett a konkrét kötődés egy-egy ünnephez, évfordulóhoz, fontos eseményhez.

Előfordul a negatív példa is. Ezekben többnyire a rossz prozódia, az értelmi és a zenei hangsúlyok rossz egybeesése, a banális dallamközhelyek, a korosztályhoz képes aránytalan hangterjedelem játszanak főszerepet.

Szeretném továbbá köszönetemet kifejezni az Országos Református Tanáregyesületnek, amely lehetővé tette a kiadvány megjelenését.

Úgyszintén hálás köszönettel tartozom a cikkeimet kötetté szerkesztő és könyvet gondozó ifj. Fekete Károly teológiai adjunktusnak, továbbá a lektornak, Máté János orgonaművész, teológiai professzornak; mindketten számtalan ötlettel, információval tették a sorozatot gazdagabbá.

A könyv második felének kottagrafikája ifj. Mónus Béla gimnáziumi tanár odaadó munkáját dicséri, amelyet neki is köszönök.

Adja Isten, hogy gyülekezeteink lelki haszonnal forgathassák itthon s határainkon túl. Bárcsak hozzájárulhatna egy közös énekkincs és közelesen egy magyar református világ-énekeskönyv megszületéséhez. Hogy az Urat dicsőítő énekünk valóban kétszeres imádság és erőforrás lehessen mindenkor.

Berkesi Sándor